

С. Фурса, д-р юрид. наук, проф.
А. Снідевич, канд. юрид. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

**МЕЖОТРАСЛЕВЫЕ СВЯЗИ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО ПРОИЗВОДСТВА С ХОЗЯЙСТВЕННЫМ СУДОПРОИЗВОДСТВОМ:
ПРОБЛЕМЫ НАУКИ, ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ И СУДЕБНОЙ ПРАКТИКИ
(В КОНТЕКСТЕ НЕОБХОДИМОСТИ ВЫДЕЛЕНИЯ НОВОЙ ОБЛАСТИ ПРАВОВОЙ НАУКИ –
ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА)**

Статья посвящена вопросам межотраслевых связей исполнительного производства с хозяйственным судопроизводством. Рассматриваются проблемы науки, исполнительской и судебной практики в контексте необходимости выделения новой правовой науки – исполнительного процесса.

Ключевые слова: исполнительный процесс, судебная практика, хозяйственное судопроизводство.

S. Fursa, Doctor of Law, Professor
Snidevych A., Ph.D., Associate Professor
Kyiv National Taras Shevchenko Kyiv

**CROSS-CUTTING RELATIONSHIPS ENFORCEMENT OF ECONOMIC
JUSTICE: ISSUES OF SCIENCE, EXECUTIVE AND JUDICIAL PRACTICE
(IN THE CONTEXT OF THE NEED FOR LEGAL SEPARATION NEW BRANCH OF SCIENCE –
ENFORCEMENT PROCESS)**

Article is devoted to linkages enforcement of economic justice. The problems of science and judicial practice in the context of the need for new legal separation science – the executive process.

Keywords: executive process, litigation, commercial litigation.

УДК 343.1

В. Шибіко, канд. юрид. наук, проф.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

**ДОСТУП ПОТЕРПІЛОГО ДО ПРАВОСУДДЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
З ПРИВАТНОЮ ФОРМОЮ ОБВИНУВАННЯ ЗА КПК УКРАЇНИ 2012 РОКУ**

У статті з точки зору забезпечення права потерпілого на доступ до правосуддя аналізуються положення КПК України 2012 року про кримінальне провадження з приватною формою обвинувачення. Наголошується на невідповідності недооцінці законодавцем цього провадження, якому у новому КПК присвячена глава, що містить лише три статті, вносяться пропозиції щодо удосконалення правового регулювання даного провадження і гарантій прав і законних інтересів потерпілого..

Ключові слова: Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року, приватне обвинувачення, потерпілий, доступ до правосуддя.

Україна проголосила себе правовою державою (ст.1 Конституції України 1996 року) і як правова держава має забезпечити доступність правосуддя для своїх громадян. Конституція України передбачає судовий захист прав і свобод людини і громадянина (ч.1 ст.55), найважливішою формою реалізації якого є здійснюване виключно судами правосуддя (ч.1 ст.124), зокрема у кримінальному провадженні. Невиконання державними органами і посадовими особами своїх конституційних обов'язків щодо забезпечення доступу до правосуддя учасникам кримінального провадження є порушенням конституційного права цих учасників на судовий захист. Як зазначив Конституційний Суд України у рішенні №8-рп/2002 від 7 травня 2002 року у справі щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб, судовий захист прав і свобод людини і громадянина необхідно розглядати як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина. Право на судовий захист передбачає і конкретні гарантії ефективного поновлення в правах шляхом здійснення правосуддя.

Європейський суд з прав людини у справі "Голдер проти Сполученого Королівства" (1975 р.) визнав право на доступ до правосуддя, яке окремо не згадується у Конвенції, важливим аспектом права кожної людини на справедливий судовий розгляд, закріпленого у п.1 ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. За змістом Конвенції, право на справедливий судовий розгляд має обвинувачений(підозрюваний) у вчиненні кримінального правопорушення. Проте це право, як і право на доступ до правосуддя, яке з нього випливає, має не лише обвинувачений(підозрюваний), але й потерпілий. На необхідності

забезпечення доступу до правосуддя і особам, потерпілим від кримінального правопорушення, наголошує резолюція ГА ООН 40/34 від 29 листопада 1985 року, на підставі якої було прийнято Декларацію основних принципів правосуддя для жертв від злочинів і зловживання владою. Відповідно до п.4 Декларації вони мають право на доступ до механізмів правосуддя і найшвидшу компенсацію за заподіяну їм шкоду згідно з національним законодавством.

Законодавець України, закріплюючи у ч.1 14 ст.7 та ст. 21 КПК доступ до правосуддя як одну з основних засад кримінального провадження, передбачає право на справедливий судовий розгляд і доступ до правосуддя кожному, зокрема і потерпілому, у кримінальному провадженні незалежно від форми обвинувачення.

Праву кожного учасника кримінального провадження на судовий захист і на доступ до правосуддя відповідає обов'язок органів та осіб, які здійснюють кримінальне провадження, забезпечити можливість реалізації цих прав. Слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, слідчий суддя, суд, виходячи із завдань кримінального провадження (ст. 2 Кодексу), повинні забезпечити швидке, повне і неупереджене досудове розслідування і судовий розгляд.

Судовий розгляд кримінальної справи – це не перша стадія кримінального провадження і заява потерпілого про кримінальне правопорушення не є безпосереднім законним приводом для його початку. Для того, щоб він відбувся і на його основі було винесено законне, обґрунтоване і справедливе процесуальне рішення, йому, за законом, має передувати вирішення питання про початок досудового розслідування; здійснення швидкого, повного і неупередженого досудового розслідування,

під час якого починає формуватися основний обсяг доказів, який буде досліджуватися в судовому засіданні; здійснення письмового повідомлення особі про підозру, що означає початок стадії притягнення особи до кримінальної відповідальності (п.14 ч.1 ст.3 КПК України); вирішення прокурором на основі цього розслідування, в якій формі закінчити досудове розслідування: закрити кримінальне провадження, звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів виховного або медичного характеру (ч.2 ст.283 КПК України).

При цьому для справедливого судового розгляду і прийняття справедливого судового рішення важлива і активна процесуальна діяльність потерпілого як учасника кримінального провадження, якого буде стосуватися цей судовий розгляд, і не лише в судовому провадженні, але й під час досудового розслідування. Тому забезпечення доступу до правосуддя передбачає необхідність обґрунтованого і своєчасного залучення потерпілого до провадження, роз'яснення йому процесуальних прав (заявляти клопотання, відводи, оскаржувати дії, бездіяльність та рішення органів і осіб, які здійснюють кримінальне провадження, отримувати у передбачених законом випадках безоплатну правову допомогу, подавати докази тощо) і забезпечення можливості їх реалізації шляхом активної участі у з'ясуванні обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, і мають значення для ухвалення справедливого процесуального рішення.

Право на доступ до правосуддя у кримінальному провадженні не є абсолютним. Воно може бути обмежене у випадках передбачених процесуальним законом. Зокрема, ст. 394 Кодексу передбачає обмеження права учасників провадження на апеляційного оскарження судових рішень, зокрема позбавлення права на оскарження судового рішення 1) з підстав заперечення обставин, які ніким не оспорювалися під час судового розгляду і дослідження яких судом було визнано недоцільним відповідно до положень ч.3 ст.349 Кодексу, 2) ухваленого на підставі угод, якщо всі передбачені законом умови були дотримані судом.

На можливість такого обмеження права на доступ до правосуддя неодноразово звертав у своїх рішеннях і Європейський суд з прав людини. Водночас він особливо наголосив, що такі обмеження не можуть обмежувати право доступу до правосуддя таким чином і до такої міри, що зачіпають саму його сутність, і вони будуть відповідати п.1 ст.6 за умови, що мають законну мету і що існує розумна співмірність між використовуваними засобами і поставленою метою. Конвенція має на меті захист не теоретичних чи ілюзорних, а конкретних і дійсних прав. Це зауваження стосується, зокрема, права на доступ до правосуддя, беручи до уваги видне місце, яке займає в суспільстві право на справедливий судовий розгляд. При цьому такі обмеження не обмежують загальне право особи на доступ до правосуддя (див., зокрема, рішення у справах "Bellet v. France" від 4 грудня 1995 р. та "Perez de Rada Cavanilles v. Spain" від 25 вересня 1998 р.).

Право потерпілого на доступ до правосуддя передбачає і виконання ухваленого судом на основі судового розгляду вироку чи іншого підсумкового процесуального рішення

Виконаннями завдання кримінального провадження (ст.2 Кодексу) можна вважати не тоді, коли суд ухвалив рішення за результатами розгляду, а тоді, коли воно набере законної сили і буде виконане. Це відповідає і праву особи на доступ до правосуддя. Європейський суд з прав людини у справі "Immobiliare Saffi v. Itali" від

28 липня 1999 р. зазначив, що якщо внутрішнє законодавство Договірної Сторони допускає невиконання остаточного судового рішення на шкоду одній із сторін, право на судовий розгляд стає ілюзорним. Видається немислимим, щоб ч.1 ст.6, детально описуючи процедурні гарантії, надані сторонам, такі як справедливість, публічність, ефективність судового розгляду, при цьому не забезпечувала виконання судового рішення. Тлумачення ст. 6 лише як такої, що гарантує право на доступ до суду і проведення судового розгляду, може призвести до ситуацій несумісних з принципом верховенства права, який Договірні Сторони зобов'язалися дотримуватися при ратифікації Конвенції. Виконання судового рішення, винесеного будь-яким судом, має розглядатися як складова частина "судового розгляду" у розумінні ст. 6.

Умисне невиконання судового рішення або перешкоджання його виконанню тягне за собою кримінальну відповідальність (ст. 382 КК України).

Забезпечення доступу до правосуддя має здійснюватися на всіх стадіях кримінального провадження – досудового розслідування, підготовчого провадження, судового розгляду, апеляційного і касаційного провадження, провадження у Верховному Суді України і за нововиявленими обставинами, виконання судового рішення.

Кожен з учасників кримінального провадження має право взяти участь у розгляді судом справи, яка стосується його прав та законних інтересів на всіх стадіях судового провадження: у підготовчому провадженні, у судовому розгляді в першій інстанції, у провадженні з перегляду судових рішень в апеляційному та касаційному порядкух, Верховним Судом України та за нововиявленими обставинами, а також у розгляді судом питань на стадії виконання судових рішень. На кожній стадії судового провадження суд має своєчасно роз'яснити кожному такому учаснику провадження це право і забезпечити можливість для його реалізації, обов'язково повідомивши про дату, час і місце судового провадження.

Зазначені загальні положення про право потерпілого на доступ до правосуддя стосуються кримінального провадження як з державною, так і з приватною формою обвинувачення. Водночас кримінальне провадження з приватною формою обвинувачення має, з точки зору цього права, значні особливості.

Кримінальне провадження з приватною формою обвинувачення є досить значним за обсягом винятком із засади публічності (ст.25), який визначається засадою диспозитивності (ст.26 Кодексу), Воно може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого, проти прав, свобод та законних інтересів якого вчинено кримінальне правопорушення, відмова ж потерпілого, а у випадках, передбачених Кодексом, відмова його представника від обвинувачення є безумовною підставою для закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення.

Позитивним моментом нового КПК 2012 року є те, що в ньому, на відміну від чинного КПК України 1960 року, кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення нарешті виділено в окрему главу 36. На жаль, у ній виявилось лише три статті, в яких зазначено, що: кримінальним провадженням у формі приватного обвинувачення є провадження, яке може бути розпочате слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого і щодо яких саме кримінальних правопорушень (ст. 477 КПК); потерпілий має право подати до слідчого, прокурора, іншої службової особи органу, уповноваженого на початок досудового розслідування, заяву про вчинення кримінального правопорушення протягом строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення певного кримінального

правопорушення (ст.478); відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення може відбуватися на підставі угоди про примирення або без неї (ст.479). Відповіді на всі інші численні питання змісту цього провадження, зокрема і його закінчення залежно від волевиявлення потерпілого, потрібно шукати в інших статтях загальної та особливої частин Кодексу, що, зрозуміло, створює незручності в користуванні кримінальним процесуальним законом при здійсненні конкретного кримінального провадження як для суду, так і для сторін кримінального провадження, потерпілого та інших учасників кримінального провадження.

Думається, законодавець не виправдано недооцінює цей вид кримінального провадження. Адже та обставина, що кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення здійснюється щодо значно меншого обсягу кримінальних правопорушень, ніж у формі державного обвинувачення, не дає жодних підстав для применшення його значення у кримінальному провадженні загалом. По-перше, на нього, як і на кримінальне провадження у формі державного обвинувачення, поширюються загальні завдання кримінального провадження (ст. 2 Кодексу). По-друге, перелік кримінальних правопорушень, щодо яких можливе кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення, передбачає понад 50 складів кримінальних правопорушень, більшість яких належать до правопорушень середньої тяжкості, а деякі – до тяжких, наприклад зґвалтування, передбачене ч.2 ст.152 КК України, за яке передбачене покарання до десяти років позбавлення волі. З дня набрання законної сили обвинувальним вироком суду особа, визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, визнається такою, що має судимість з усіма її негативними правовими наслідками для цієї особи (ст. 88 КК України), як і в кримінальному провадженні у формі державного обвинувачення.

Частина 4 ст.26 і ст. 477 Кодексу передбачають єдиним законним приводом для початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення заяву потерпілого. Проте, якщо потерпілим є неповнолітня особа або особа, яка визнана в установленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною, або яка через хворобу, фізичні або психічні вади чи з інших поважних причин не може сама подати заяву, право подати таку заяву має бути надано його законному представнику. Для цього у зазначених вище статтях Кодексу після слів "заяви потерпілого" необхідно було б додати слова "або його законного представника". Як законні представники потерпілого до участі у кримінальному провадженні можуть бути залучені батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності – опікуни, піклувальники потерпілого, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний (ч.2 ст.44 Кодексу).

Виходячи із змісту ст.477 Кодексу, можна дійти висновку про те, що законодавець в інтересах можливого відновлення і збереження подружніх, сімейних та інших близьких родинних стосунків відповідно у пунктах 2 і 3 цієї статті передбачив для потерпілого можливість вибору стосовно подання заяви про вчинення щодо нього кримінального правопорушення, якщо воно вчинене його дружиною(чоловіком), іншим близьким родичем чи членом сім'ї потерпілого з числа осіб, зазначених у п.1 ч.1 ст.3 Кодексу. На розсуд потерпілого винесено і можливість подання заяви про вчинення щодо нього кримінального правопорушення, передбаченого пунктом 3, якщо воно вчинене особою, яка щодо потерпілого була

найманим працівником і завдала шкоду виключно власності потерпілого.

Слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання потерпілим або його законним представником заяви про вчинення кримінального правопорушення, зазначеного у ст. 477 Кодексу, зобов'язані внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань і розпочати розслідування. У невідкладних випадках до внесення відповідних відомостей до Реєстру допускається проведення огляду місця події (ч.3 ст.214 Кодексу).

Якщо ж потерпілий з поважних причин ні сам, ні через свого законного представника не може подати заяву, то, як видається, в інтересах захисту цієї особи, забезпечення доступу її до правосуддя слідчий, прокурор, якому стало відомо про вчинення кримінального правопорушення щодо цього потерпілого, і без заяви про вчинення кримінального правопорушення за правилами ст. 214 Кодексу повинен внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань і розпочати досудове розслідування. Кримінальне провадження у такому разі буде здійснюватися на загальних підставах – у формі державного обвинувачення.

Для чинного кримінального провадження у формі приватного обвинувачення визначальним є положення ч.4 ст.22 Кодексу про те, що у випадках, передбачених цим Кодексом, повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення може здійснюватися прокурором або слідчим за погодженням з прокурором, а обвинувачення може підтримуватися потерпілим, його представником. На відміну від КПК України 1960 року, який у справах приватного обвинувачення передбачав скаргу потерпілого як процесуальний документ, в якому формулювалося обвинувачення (ст. 251, 297), КПК України 2012 року заяву потерпілого про кримінальне правопорушення передбачає лише як законний привід для початку досудового розслідування, а з процесуальних документів, які містять формулювання відповідно підозри і обвинувачення, передбачає лише загальні для кримінального провадження письмове повідомлення про підозру (ст. 277) та обвинувальний акт (ст. 291).

Як і в кримінальному провадженні з державною формою обвинувачення, у кримінальному провадженні з приватною формою обвинувачення потерпілий має процесуальні права та обов'язки, передбачені ст. 56, 57 Кодексу, і може користуватися допомогою представника (ст. 58 Кодексу) і законного представника (ст. 59 Кодексу). Проте, як і в КПК 1960 року, випадки обов'язкової участі представника потерпілого в новому КПК не передбачено. Важливу відмінність участі потерпілого у кримінальному провадженні з приватною формою обвинувачення є те, що йому тут належить ще й право підтримувати обвинувачення або відмовитися від обвинувачення, що є безумовною підставою для закриття кримінального провадження (ч.4 ст.26 Кодексу).

КПК України 2012 року передбачає можливість зміни у кримінальному провадженні форми обвинувачення – з державної на приватну і навпаки. Так, якщо під час досудового розслідування у кримінальному провадженні у формі державного обвинувачення з'явилися підстави для складання письмового повідомлення про підозру або про зміну раніше повідомленої підозри з перекваліфікацією діяння підозрюваного на кримінальне правопорушення, за яким кримінальне провадження. – згідно з ст. 477 Кодексу. – може бути розпочате слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого, то прокурор або слідчий за погодженням з прокурором зобов'язаний з'ясувати з цього приводу думку потерпілого і має право скласти відповідно письмове повідомлення про підозру або нове письмове повідомлення про зміну підозру лише за наявності письмової згоди на це поте-

рпілого. У разі відсутності такої згоди прокурор має винести постанову про закриття кримінального провадження за п.7 ч.1 ст.284 Кодексу як у зв'язку з відмовою потерпілого від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення.

Якщо ж під час досудового розслідування у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення з'явилися підстави для складення письмового повідомлення про підозру або письмового повідомлення про зміну раніше повідомленої підозри з перекаваліфікацією діяння підозрюваного на кримінальне правопорушення, яке відсутнє в переліках, передбачених ст. 477 Кодексу і за яким кримінальне провадження може бути розпочато слідчим, прокурором на загальних підставах (ч.1 ст.214 Кодексу), а не лише на підставі заяви потерпілого, то слідчий чи прокурор при складенні письмового повідомлення про підозру або про зміну раніше повідомленої підозри не зв'язаний думкою потерпілого.

У разі відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення в суді головуючий роз'яснює потерпілому його право підтримувати обвинувачення в суді. Якщо потерпілий висловив згоду на підтримання обвинувачення в суді, головуючий надає йому час, необхідний для підготовки до судового розгляду. Потерпілий, який погодився підтримувати обвинувачення в суді, користується всіма правами сторони обвинувачення під час судового розгляду. У цьому випадку кримінальне провадження за відповідним обвинуваченням набуває статусу приватного і здійснюється за процедурою приватного обвинувачення (ст.340 Кодексу).

У кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладено угоду про примирення (п.1 ч.1 ст.468 Кодексу). Укладення такої угоди може ініціюватися як потерпілим, так і підозрюваним або обвинуваченим у будь-який момент після повідомлення особі про підозру аж до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку.

Домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим, підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або ж за допомогою іншої особи (медіатора), погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді).

Відповідно до Рекомендації №R (99) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в кримінальних справах від 15 вересня 1999 року до надання згоди на примирення потерпілий, як і підозрюваний (обвинувачений), має бути повністю проінформований про свої права, суть процесу медіації та про можливі наслідки його рішення. З свого боку, слідчий, прокурор зобов'язані проінформувати потерпілого та підозрюваного про їхнє право на примирення, роз'яснити механізм його реалізації та не чинити перешкод в укладенні угоди про примирення (ч.7 ст.469 Кодексу).

На відміну від відмови потерпілого від обвинувачення, укладення угоди про примирення не є безумовною підставою для закриття кримінального провадження. Згідно з ст. 474 Кодексу, якщо угоди досягнуто під час

досудового розслідування, обвинувальний акт з підписаною сторонами угодою невідкладно надсилається прокурором до суду для вирішення питання про її затвердження вироком суду. Якщо угоди досягнуто під час судового провадження, суд невідкладно зупиняє проведення процесуальних дій і переходить до розгляду угоди.

Перед прийняттям рішення про затвердження угоди про примирення суд під час судового засідання повинен з'ясувати у потерпілого і обвинуваченого, чи цілком вони розуміють наслідки затвердження угоди, передбачені ст. 473 Кодексу, зокрема у вигляді обмеження, відповідно до статей 394 і 424 Кодексу, їхнього права на оскарження вироку, яким затверджено угоду про примирення. Якщо суд переконається, що угода може бути затверджена, він ухвалює вирок, яким затверджує угоду і призначає узгоджену сторонами міру покарання (ст. 475 Кодексу).

Згідно з ст. 128 Кодексу потерпілий, як особа, який кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди, має право під час кримінального провадження аж до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діяннями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння. Ця шкода може бути стягнута судовим рішенням за результатами розгляду цивільного позову в кримінальному провадженні (ч.2 ст.127 Кодексу).

Аналіз положень КПК України 2012 року про кримінальне провадження з приватною формою обвинувачення, з точки зору забезпечення права потерпілого на доступ до правосуддя, свідчить про те, що, незважаючи на виділення зазначеного виду провадження в окрему главу Кодексу, цього явно недостатньо для належного врегулювання змісту цього провадження, оскільки глава має лише три статті (ст. 477-479). Водночас у багатьох інших главах він містить численні розрізнені положення, які визначають зміст даного провадження і мали б бути сконцентровані у своїй переважній більшості в одному місці, що сприяло б суду, потерпілому та іншим учасникам кримінального провадження швидше і правильно орієнтуватися в положеннях закону, які визначають особливості кримінального провадження з приватною формою обвинувачення.

Забезпеченню доступу потерпілого до правосуддя у цьому кримінальному провадженні сприяло б і визначення у Кодексі випадків обов'язкової участі адвоката-представника потерпілих, які є неповнолітніми, визнані судом недієздатними або обмежено дієздатними, або через свої хвороби, фізичні чи психічні вади не можуть самостійно реалізувати свої права та захистити законні інтереси, з наданням безоплатної правової допомоги малозабезпеченим особам та особам, які не можуть самостійно реалізувати свої права та захистити законні інтереси (ст. 14 Закону "Про безоплатну вторинну правову допомогу").

Надійшла до редколегії 10.04.13

В. Шибико, канд. юрид. наук, проф.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ДОСТУП ПОТЕРПЕВШЕГО К ПРАВОСУДИЮ В УГОЛОВНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ С ЧАСТНОЙ ФОРМОЙ ОБВИНЕНИЯ ПО УПК УКРАИНЫ 2012

В статье с точки зрения обеспечения права потерпевшего на доступ к правосудию анализируются положения УПК Украины 2012 года об уголовном производстве с частной формой обвинения. Подчеркивается неоправданная недооценка законодателем этого вида производства, которому в новом УПК посвящена глава, которая содержит только три статьи, вносятся предложения по усовершенствованию правового регулирования указанного производства и гарантий прав и законных интересов потерпевшего.

Ключевые слова: Уголовный процессуальный кодекс Украины 2012 года, частное обвинение, потерпевший, доступ к правосудию.

V. Shybiko, Doctor of Law, Professor
Kyiv National Taras Shevchenko Kyiv

ACCESS TO JUSTICE FOR THE VICTIM IN CRIMINAL PROCEEDINGS FORM OF PRIVATE PROSECUTION BY THE CPC OF UKRAINE 2012

This article from the perspective of the victim's right of access to justice provisions of the CPC analyzes Ukraine in 2012 on criminal proceedings private form of prosecution. It stressed unduly legislator underestimation of the proceedings to which the new handheld dedicated chapter, which contains only three articles made proposals to improve regulation of the proceedings and guarantees the rights and legitimate interests of the victim ..

Key words: Criminal Procedure Code of Ukraine of 2012, private prosecution, victim access to justice.

УДК 346.1

В. Устименко, д-р юрид. наук, проф.,
Р. Джабраїлов, д-р юрид. наук, доц.

Інститут економіко-правових досліджень Національної академії наук України, Донецьк

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

У статті розглянуто сучасний стан правового забезпечення державного планування та акцентовано увагу на окремих дискусійних питаннях. Розроблено пропозиції щодо їх можливого вирішення. Відзначено, що дефекти сучасної правової політики Української держави обумовлюють незначний рівень реалізації заходів з державного планування економічного і соціального розвитку країни.

Ключові слова: державне планування, правове забезпечення, економічний і соціальний розвиток держави

На сучасному етапі залишається актуальним питання організації функціонування господарського комплексу країни, таким чином, аби це сприяло досягненню економічного і соціального благополуччя в суспільстві.

Безсумнівно, найбільш широкі повноваження з організації структурних зв'язків в економіці має держава в особі її органів, реалізація яких цілком успішно може бути здійснена щодо суб'єктів господарювання різних форм власності. Здійснення такого роду повноважень без втручання в сферу економічних інтересів суб'єктів господарювання не представляється можливим. Раціональне тому пояснення полягає у визначенні місця і ролі кожного суб'єкта господарювання в економічній системі країни. Від того наскільки результативно функціонує той або інший суб'єкт господарювання багато в чому залежить конкурентоспроможність і ефективність відповідної галузі економіки і господарської системи в цілому.

На даний час проблематика організації та здійснення планування соціально-економічного розвитку держави знаходить вияв переважно у працях правознавців-господарників та вчених-економістів, серед яких слід наголосити на роботах А.І. Амосова, Ю.С. Архангельського, О.П. Віхрова, О.С. Ємельянова, Е.М. Лібанової, В.К. Мамутова та ін. В той же час більш глибокого аналізу потребує сучасна правова політика Української держави, дефекти у творенні та реалізації якої обумовлюють незначний рівень реалізації заходів з державного планування економічного та соціального розвитку країни.

Метою роботи є висвітлення сучасного стану правового забезпечення державного планування та виявлення його недоліків, а також розробка пропозицій щодо їх усунення.

Сучасний світ представлений складними вертикально інтегрованими утвореннями, що налічують іноді у своєму складі тисячі середніх і великих підприємств. Як відзначає Д.В. Задихайло, на сьогодні в економіці України здійснюють свою діяльність 16 фінансово-промислових груп (як відмічає сам дослідник, цей термін має політологічне значення), які сукупно об'єднують 4654 окремих суб'єкти господарювання. Найбільш потужними в економічному сенсі є фінансово-промислова група "Приват" – 1089 підприємств, "СКМ" – 809 підприємств, "Укрпромінвест" – 348, "ІСД" – 342, "Фінанси і

кредит" – 314, агрохолдинг "Авангард" – 304, "Інтерпайп" – 242 [1, с. 119]. Переважно для своєї діяльності вони обирають холдингову організаційно-правову форму господарювання, об'єднуючи суб'єктів господарювання-флагманів відповідних галузей вітчизняної економіки. Нині такого роду утворення є присутніми в гірничо-металургійному комплексі, енергетичній галузі, у сфері транспорту, фінансів, зв'язку тощо.

Звичайно, навряд чи варто навмисно вишукувати в такій формі інтеграції капіталів якусь загрозу економічній безпеці держави. Тим більше, як відмічають окремі дослідники-економісти, ефективність вертикально інтегрованих структур проявляється в прирості валового регіонального продукту на одну особу і збільшенні надходжень до бюджетів різних рівнів [2, с. 76]. Але в той же час безперечним залишається факт, що свідчить про збільшення ступеню залежності соціально-економічних можливостей суспільства від "прихильності" таких суб'єктів господарювання.

Важливо врахувати і те, що діяльність вертикально інтегрованих структур відбувається не хаотично, а на жорсткій плановій основі з урахуванням даних попередніх прогнозних оцінок [3, с. 27]. До того ж "розростання" таких суб'єктів господарювання у більшості випадків також здійснюється на базі чіткого економічного розрахунку з акцентом на оптимізацію виробничих зв'язків. При цьому стратегічні переваги, як не дивно, з'являються завдяки приватизації найважливіших для економіки держави об'єктів права державної власності. У багатьох випадках доводиться говорити про об'єкти – цілісні майнові комплекси державних підприємств, приватизація яких стала можливою завдяки діям уповноважених органів державної влади. Досить згадати події, пов'язані з відчуженням державних пакетів акцій енергогенеруючих і енергопостачаючих підприємств, що раніше перебували в переліку тих суб'єктів господарювання, діяльність яких мала стратегічне значення для економіки і безпеки держави та які не підлягали приватизації.

На користь приватним інтересам триває робота з перегляду уповноваженими органами влади критеріїв віднесення об'єктів права державної власності до переліку тих, що не підлягають приватизації та мають загальнодержавне значення. Ідеологічну і нормативну